

Leesbevorderingsnetwerken in de praktijk

*Basisbibliotheek BiblioPlus
Bibliotheek 's-Hertogenbosch*

In opdracht van:

Stichting Lezen en Vereniging Openbare van Bibliotheken

Tekst

José Peijen, Cubiss

Met dank aan: Resi Baeten (BiblioPlus) en Annette Janssen (Bibliotheek 's-Hertogenbosch)

Cubiss © december 2009

1.	Inleiding	4
	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Definitie leesbevorderingsnetwerk</i> • <i>Resultaten leesbevorderingsnetwerk</i> • <i>Type netwerken</i>	
2.	BiblioPlus: Werkgroep Taalstimulering 0 - 6 jaar (gemeente Bergen)	6
2.1	Omschrijving leesbevorderingsnetwerk	6
2.2	Start / ontstaan	7
2.3	Aanpak bibliotheek	8
	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Gestructureerde aanpak taalstimulering en leesbevordering</i> • <i>Opname in het beleidsplan bibliotheek</i> • <i>Bibliotheek in beeld bij gemeente en andere partners</i> • <i>Relatie met de Lokale Educatieve Agenda</i> • <i>Financiering taalstimulering en leesbevordering</i> • <i>Interne communicatie bibliotheek</i>	
2.4	Toekomst	10
3.	Bibliotheek 's-Hertogenbosch: Taalambassadeurs	11
3.1	Omschrijving leesbevorderingsnetwerk	11
3.2	Start / ontstaan	13
3.3	Aanpak bibliotheek	13
	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Gestructureerde aanpak taalstimulering en leesbevordering</i> • <i>Opname in het beleidsplan bibliotheek</i> • <i>Bibliotheek in beeld bij gemeente en andere partners</i> • <i>Relatie met de Lokale Educatieve Agenda</i> • <i>Financiering taalstimulering en leesbevordering</i> • <i>Interne communicatie bibliotheek</i>	
3.4	Toekomst	16
	Bijlage	17
	Interviewscript	

1. Inleiding

Binnen 'Kunst van lezen' (www.kunstvanlezen.nl) wordt gewerkt aan een landelijke dekkende voorziening van lokale en bovenlokale leesbevorderingsnetwerken. Doel is het bijeenbrengen en bijeenhouden van relevante lokale partijen op het terrein van leesbevordering en taalonderwijs. De openbare bibliotheek vervult een spilfunctie bij het vormen en aanvoeren van de netwerken.

In augustus 2009 verscheen de brochure *Het plezier in lezen staat voorop*, een praktische handleiding voor het opzetten en in stand houden van leesbevorderingsnetwerken.

In opdracht van 'Kunst van lezen' heeft Cubiss de praktijk van twee leesbevorderingsnetwerken beschreven en heeft hiervoor interviews gehouden met de bibliotheken BiblioPlus en 's-Hertogenbosch. In de bijlage is het interviewschrift opgenomen. Bij het beschrijven van de twee praktijkvoorbeelden is gebruik gemaakt van de brochures *Het plezier in lezen staat voorop* en *Bibliotheken aan de LEA-tafel* (Oberon, november 2008).

Voor het beschrijven van de twee praktijkvoorbeelden is de volgende opzet gebruikt:

- Omschrijving van het leesbevorderingsnetwerk met aandacht voor het type netwerk, deelnemers, doel van het netwerk, de rol van de bibliotheek en concrete resultaten van het netwerk.
- Een schets van de start van het leesbevorderingsnetwerk.
- Beschrijving van de aanpak van de bibliotheek aan de hand van **zeven kritische succesfactoren**:
  - Gestructureerde aanpak taalstimulering en leesbevordering.
  - Opname in het beleidsplan bibliotheek.
  - Bibliotheek in beeld bij de gemeente en andere partners.
  - Relatie met de Lokale Educatieve Agenda.
  - Financiering taalstimulering en leesbevordering.
  - Rollen en competenties bibliotheekmedewerkers.
  - Tijdsinvestering bibliotheek.

Definitie leesbevorderingsnetwerk

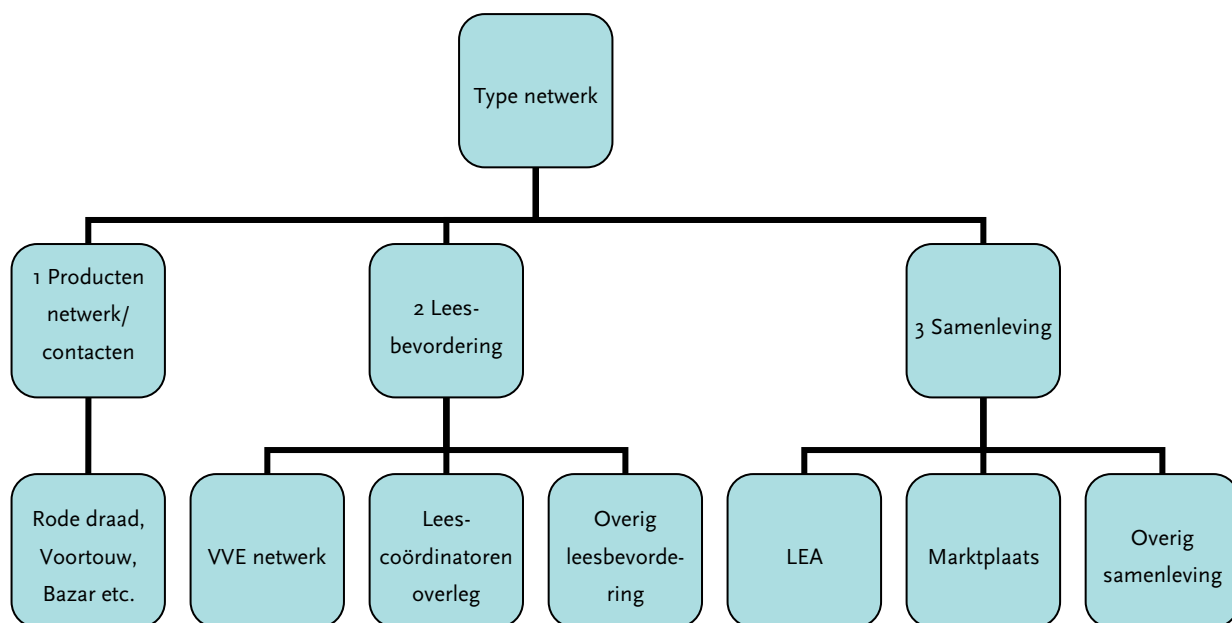
Het gemeentelijk leesbevorderingsnetwerk is een platform waarin de bibliotheek, de gemeente, de kinderopvang en alle andere instellingen die te maken hebben met (lees)ontwikkeling van kinderen (0-18 jarigen), samenwerken om het (belevend) lezen en het plezier in lezen structureel te stimuleren.

Doel: De deelnemers aan het leesbevorderingsnetwerk willen tot een goed gestructureerd gemeentelijk leesbevorderingsaanbod komen met een duidelijke doorgaande leeslijn. Door goede onderlinge afstemming kan het effect van alle inspanningen gemaximaliseerd worden. Het uiteindelijke doel is alle kinderen meer, beter en vooral met meer plezier te laten lezen.

Resultaten:

- leesbevorderingsnetwerken verbeteren en intensiveren de samenwerking tussen (onderwijs)instellingen en de bibliotheek;
- brengen structuur en samenhang aan in de werkwijzen van de betrokken instellingen;
- zorgen dat bibliotheken op een vraaggerichte manier kunnen werken;
- leveren tijdswinst op en geven een impuls aan de vernieuwing van het leesbevorderingsaanbod.

Type netwerken

Figuur 1: Diagram met typen netwerken

In de rapportage *Onderzoek lokale leesbevorderingsnetwerken in Noord-Brabant* worden verschillende typen netwerken beschreven. In de praktijkbeschrijvingen van de leesbevorderingsnetwerken wordt de benaming van deze typen netwerken gebruikt.

2. BiblioPlus: Werkgroep Taalstimulering 0 - 6 jaar (gemeente Bergen)

BiblioPlus is een basisbibliotheek en verzorgt het bibliotheekwerk in acht gemeenten in het Brabantse land van Cuijk en de Limburgse Maasduinen met vestigingen in Boxmeer, Cuijk, Grave, Bergen, Gennep, Mill en St. Hubert, Mook en Middelaar en St. Antonis.

Het werkgebied omvat 126.947 inwoners. Met bijna 645.000 bezoekers en ruim 31.000 leden is BiblioPlus de grootste publieke en culturele instelling in de regio. BiblioPlus heeft in de acht gemeenten twaalf bibliotheekvestigingen, twee servicepunten en zeven jeugdsteunpunten.

Gemeente Bergen:

- 13.402 inwoners
- 8 basisscholen
- 3 kinderopvanginstellingen
- 6 peuterspeelzalen

2.1 Omschrijving leesbevorderingsnetwerk

Naam:	Werkgroep Taalstimulering 0 – 6 jarigen, onderdeel van (LEA)netwerk Coördinatiegroep Onderwijsachterstandenbeleid.
Start:	2006
Type netwerk:	2 c. Leesbevorderingnetwerk VVE-netwerk
Aantal bijeenkomsten:	5 x per jaar

Deelnemers:

De Werkgroep Taalstimulering 0 - 6 jaar bestaat uit tien vertegenwoordigers van de verschillende instellingen:

- bibliotheek BiblioPlus
- wijkverpleegkundige consultatiebureau
- kinderdagverblijven (Spring en Kienderbenkske)
- peuterspeelzalen
- de basisscholen
- gemeente
- BegeleidingsCentrum voor Onderwijs en Opvoeding (BCO)

Doel:

Het doel van de werkgroep is het uitvoeren van het taal-en leesbevorderingsbeleid dat is vastgesteld door de Coördinatiegroep Onderwijsachterstandenbeleid. Voor 2009-2010 is het vergroten van de ouderparticipatie als speerpunt gekozen. Actie hierin is om het product Logeerbeer (Boekenpret) in te zetten voor groep 1 en 2. Inzet in peuterspeelzaal en kinderdagverblijf is gestart in januari 2009. BiblioPlus geeft daarnaast uitvoering aan het projectplan Voortouw, programma voor taalstimulering en leesbevordering 0-4 jaar. (zie bijlage).

Rol bibliotheek:

- De domeinspecialist organiseert de werkgroepbijeenkomsten en zit de werkgroep voor. Bibliotheek is kartrekker van deze werkgroep en heeft de deskundigheid om het taal- en leesbevorderingsbeleid inhoudelijk vorm te geven.
- De domeinspecialist is verantwoordelijk voor de praktische uitvoering van de activiteiten voor taalstimulering en leesbevordering (doelgroep 0-4 jaar).
- De domeinspecialist heeft met de gemeente via de Coördinatiegroep OAB contact over het leesbevorderingsnetwerk.

Concrete resultaten werkgroep Taalstimulering 0 - 6 jarigen:

- Alle instellingen met doelgroep 0-4 jaar werken met het taalstimulerings- en leesbevorderingprogramma Voortouw van BiblioPlus.
- Er is een start gemaakt met de harmonisatie voorschoolse voorzieningen. Mede door het werken met Voortouw wordt hieraan vorm gegeven.
- Peuterspeelzalen en basisscholen groep 1 en 2 werken met de Boekenpretkisten rondom de speelontdekboeken. Vijfentwintig kisten zijn beschikbaar met boeken voor in de groep en voor de thuissituatie, lessuggesties en attributen voor in de klas, en leestips voor thuis.
- Peuterspeelzalen en basisscholen werken in de groep met vertelplaten in de Kamishibai (Japans verteltheater). Leidsters en leerkrachten kregen daarvoor een scholing aangeboden.
- Leidsters en leerkrachten volgden een scholing rondom het werken met prentenboeken van Betty Sluizer (auteur).
- Een bijeenkomst voor ouders rondom de Nationale Voorleesdagen rondom de thema's voorlezen en hoe kies ik een leuk boek voor mijn kind.
- Inzet babybibbon via consultatiebureau. Ouders maken met hun baby kennis met de bibliotheek en ontvangen een leuke attentie.

2.2 Start / ontstaan

De werkgroep Taalstimulering 0 - 6 jaar is geïnitieerd door de gemeente Bergen vanuit het Onderwijsachterstandenbeleid.

Sinds 2006 heeft de gemeente de Coördinatiegroep OAB ingesteld waarin de eerstelijns partners de gemeente, schoolbesturen, peuterspeelzalen, JGZ en BCO samen met de tweedelijns partner basisbibliotheek BiblioPlus en op afroep logopedie jaarlijks de Lokale Educatieve Agenda opstellen. Dit netwerk gaat beleidsvormend te werk, komt 4x per jaar bij elkaar en stelt de ingediende projectplannen en de bijbehorende begrotingen van de verschillende partners vast. BiblioPlus dient elk jaar de projectplannen Voortouw (2-6 jarigen) en Rode Draad (4-12 jarigen) in.

Het netwerk Coördinatiegroep OAB werkt via de volgende cyclus:

Juli:	Partners presenteren nieuwe plannen.
September:	Goedkeuring plannen en vaststellen bijbehorende begrotingen. De gemeente bekijkt welke activiteiten binnen de begroting OAB gefinancierd wordt en welke activiteiten binnen de reguliere onderwijsbegroting gefinancierd wordt.
December:	Kijken naar nieuwe tendensen voor het volgende schooljaar: - wat moet nader uitgewerkt worden - commissies instellen voor onderzoek

Maart: Kijken naar nieuwe tendensen voor het volgend schooljaar. Bespreking nieuwe begroting van de gemeente en de consequenties voor de Lokale Educatieve Agenda.

2.3 Aanpak bibliotheek

Een schets van de aanpak van de bibliotheek aan de hand van *kritische succesfactoren* geeft het volgende beeld:

Gestructureerde aanpak taalstimulering en leesbevordering

BiblioPlus werkt met twee programma's voor taalstimulering en leesbevordering: Voortouw (0-4 jaar) en Rode Draad (4-12 jaar).

Opname in het beleidsplan bibliotheek

Het beleid voor de doelgroep 0-4 jarigen is geformuleerd in het beleidsplan van de bibliotheek waarbij ook de rol van de bibliotheek in het lokale netwerk is beschreven.

6.2 Doelgroep 0 tot en met 4 jaar (Voorschoolse periode)

Leesbevorderingsproject Het Voortouw

Met dit programma heeft BiblioPlus de mogelijkheid om kinderen - met behulp van hun ouders en instellingen die werken met deze leeftijdsgroep - bekend te maken met het belang en het plezier van voorlezen. Door een lokaal netwerk te creëren, kunnen bibliotheken vraag en aanbod op het gebied van (voor)leesbevordering en taalstimulering op elkaar afstemmen. Het netwerk bestaat uit instellingen zoals het consultatiebureau, het kinderdagverblijf en de peuterspeelzaal, die als intermediair fungeren tussen de bibliotheek, het kind en de ouders. Het Voortouw is de voorloper van De Rode Draad, een programma voor leesbevordering voor de basisschool. Met beide programma's garandeert de bibliotheek een aanbod voor leesbevordering voor de doelgroep nul tot en met twaalf jaar.

Bibliotheek in beeld bij gemeente en andere partners

In de vorige beleidsperiode Gemeentelijk Onderwijs Achterstandenbeleid heeft de domeinspecialist 0-18 jarigen van BiblioPlus het initiatief genomen voor een contact met de GOA-overleggroep waarin directies van basisscholen en de gemeente vertegenwoordigd waren. Tijdens een vergadering heeft de domeinspecialist de bibliotheek in beeld gebracht bij het onderwijs. Er werd een start gemaakt met de samenwerking met het onderwijs.

In de nieuwe beleidsperiode Onderwijsachterstandenbeleid (OAB 2006-2010) ontstond een nieuwe overlegstructuur tussen gemeente, onderwijs en andere partners. BiblioPlus was een vanzelfsprekende partner voor het onderwijs en werd door de gemeente ook uitgenodigd om deel te nemen aan de nieuwe overlegstructuur Coördinatiegroep OAB.

Vertegenwoordiging van BiblioPlus in de Coördinatiegroep betekent dat de bibliotheek ook regelmatig contact heeft met onderwijsambtenaar van de gemeente Bergen.

Relatie met de Lokale Educatieve Agenda

De Coördinatiegroep OAB, waarin BiblioPlus is vertegenwoordigd, stelt jaarlijks de Lokale Educatieve Agenda vast. Alle deelnemende instellingen dienen jaarlijks een projectplan in, onder andere voor het thema taalstimulering.

Financiering taalstimulering en leesbevordering

De dienstverlening met bijbehorende financiering van BiblioPlus, zoals de programma's voor taalstimulering en leesbevordering, is voor de gemeente op een transparante manier inzichtelijk gemaakt. Er wordt onderscheid gemaakt tussen de taken van de kernbibliotheek en een aanvullend standaardpakket. Het standaardpakket, waartoe de programma's voor taalstimulering en leesbevordering behoren, kan de gemeente afnemen voor 4 jaar. De gemeente financiert dit standaardpakket uit de gelden voor het OAB of algemeen onderwijsbeleid.

Rollen en competenties bibliotheekmedewerkers

Functie	Rol / niveau	Extern	Intern
Bibliotheekdirecteur	Strategisch	Gemeentelijke overleggen: brengt het verhaal van leesbevordering onder de aandacht.	MT Overleg met Domeinspecialist.
Domeinspecialist 0-18 jarigen	Strategisch / beleidsmatig /coördinatie	Neemt deel aan het netwerk Coördinatiegroep OAB Neemt deel aan netwerk Werkgroep Taalstimulering 0-6 j.	MT Overleg met jeugdspecialisten van de vestigingen.
Jeugdspecialisten in de bibliotheekvestigingen	Uitvoerend	Overleg met scholen en peuterspeelzalen.	Overleg jeugdspecialisten

Jaarlijks wordt door de domeinspecialist 0-18 jarigen een projectplan opgesteld voor het programma voor taalstimulering en leesbevordering Voortouw waarbij het beleidsplan van BiblioPlus de basis is. Hierover is overleg met het management van de bibliotheek. De bibliotheekdirecteur heeft het leesbevorderingsbeleid mede vorm gegeven en brengt het leesbevorderingsbeleid onder de aandacht bij de onderhandelingen met de gemeenten. De domeinspecialist is de schakel tussen de netwerken Coördinatiegroep OAB en Werkgroep Taalstimulering 0-6 jaar en de doelgroepmedewerkers (doelgroep voorschools, basisonderwijs en voortgezet onderwijs-) van de bibliotheek en de jeugdspecialisten van de verschillende vestigingen. De domeinspecialist biedt ook lokale ondersteuning aan de jeugdspecialisten.

Tijdsinvestering bibliotheek

De tijdsinvestering voor de bibliotheek aan het leesbevorderingsnetwerk bedraagt circa vijf dagen. De vijf dagen zijn nodig voor het voorbereiden van en deelnemen aan het netwerk Coördinatiegroep OAB en de Werkgroep taalstimulering 0-6 jaar, het schrijven van de jaarlijkse projectplannen en begeleiding van de instellingen.

2.4 Toekomst

Er is momenteel ook een Werkgroep basisonderwijs die 1x per jaar in september bij elkaar komt. Deelnemers zijn de contactpersonen van 7 scholen (leescoördinatoren, icc'ers - interne cultuur coördinator - of taakleerkrachten taal), de doelgroepmedewerker basisonderwijs en de jeugdspecialist van de bibliotheekvestiging Bergen. De jaarlijkse bijeenkomst richt zich met name op de evaluatie, wensen en de introductie van nieuwe projecten van het leesbevorderingsprogramma Rode Draad dat op de scholen wordt gebruikt. Daarnaast wordt ook het jaarprogramma van BiblioPlus voor het onderwijs besproken, zoals bijvoorbeeld de Kinderboekenweek.

De bijeenkomst leent zich goed voor uitwisseling van ervaringen. BiblioPlus wil echter deze werkgroep laten functioneren als een leesbevorderingsnetwerk en heeft behoefte aan meer inhoudelijke invulling van de bijeenkomst. Het hoofdthema zou moeten zijn: 'hoe maak je leesbevordering meer zichtbaar binnen de school'. Streven is om de bijeenkomsten meerdere keren per jaar te laten plaatsvinden en hiervoor de leescoördinatoren van de scholen uit te nodigen. Andere mogelijke partners zijn: vertegenwoordiging vanuit de naschoolse opvang en culturele marktplaats. Voorafgaand aan dit proces zal er een scholing tot leescoördinator aan de scholen worden aangeboden.

Het nieuwe leesbevorderingsnetwerk (type 2b) moet net zoals de Werkgroep taalstimulering 0-6 jaar onderdeel uitmaken van het netwerk Coördinatiegroep OAB zodat het thema taalstimulering en leesbevordering binnen de Lokale Educatieve Agenda gewaarborgd wordt.

3. Bibliotheek 's-Hertogenbosch: Taalambassadeursgroep 0-24 jarigen

Bibliotheek 's-Hertogenbosch is een basisbibliotheek voor de gemeente 's-Hertogenbosch met vestigingen in 's-Hertogenbosch en Rosmalen. Momenteel is er één hoofdvestiging en vijf nevenvestigingen. Het werkgebied heeft 137.777 inwoners. Met ruim 30.000 leden en 700.000 bezoekers per jaar is de bibliotheek een van de grootste culturele instellingen in 's-Hertogenbosch.

Gemeente 's-Hertogenbosch:

- 127.777 inwoners
- 7 Brede Scholen
- 50 basisscholen (o.a. ondergebracht in de Brede Bossche Scholen)
- 37 peuterspeelzalen (o.a. ondergebracht in de Brede Bossche Scholen)
- 81 kinderopvanginstellingen (o.a. ondergebracht in Brede Bossche Scholen)

3.1 Omschrijving leesbevorderingsnetwerk

Naam:	Taalambassadeursgroep 0-24 jarigen.
Start:	2007
Type netwerk:	3a LEA-netwerk
Aantal bijeenkomsten:	3 x per jaar en wordt voorgezeten door de Beleidsambtenaar voor jeugdzaken.

De gemeente 's-Hertogenbosch heeft in het onderwijsbeleid van 2005-2010 de Nederlandse taalontwikkeling als een van de speerpunten aangewezen en nam initiatieven voor het opstellen van een lokaal taalbeleidsplan en vervolgens voor het instellen van de Taalambassadeursgroep. De gemeente 's-Hertogenbosch spreekt in haar onderwijsbeleid niet van een Lokale Educatieve Agenda. De door de gemeente ingestelde Taalambassadeursgroep kan echter deels aangemerkt worden als netwerk type 3a. LEA-netwerk.

Deelnemers:

De Taalambassadeursgroep bestaat uit 18 vertegenwoordigers uit de verschillende werkvelden:

- voor- en voerschoolse educatie
- basisonderwijs
- voortgezet onderwijs
- Regionaal Opleidingen Centrum
- bibliotheek
- Volwasseneneducatie
- PABO
- externe inhoudelijke taaldeskundige (SLO)
- gemeente

De deelnemers aan het netwerk vormen als geheel de taalambassadeurs. Er is een dagelijks bestuur dat de bijeenkomsten van de totale groep van ambassadeurs voorbereidt. Tevens beoordeelt het DB taalgerichte projectaanvragen op hun bijdrage aan de realisatie van het taalbeleid. De standaarden in het taalbeleidsplan dienen als toetsingskader voor het toekennen van materiële of immateriële steun. Verantwoording van middelen vindt plaats aan het DB. De gemeente heeft hierin de eindverantwoordelijkheid en beslissingsbevoegdheid.

Doel:

Het doel van de Taalambassadeursgroep 0-24 jaar is het bieden van ondersteuning bij het implementeren van het taalbeleidsplan in de onderwijspraktijk. Dit Taalbeleidsplan De daad bij het woord – Beleid Nederlandse taal voor jongeren in 's-Hertogenbosch is in 2007 ontwikkeld door projectgroep Taalbeleid. Dit vindt op drie manieren plaats:

- samenwerking en afstemming bevorderen c.q. versterken met het hele veld gericht op blijvende ontschotting;
- het realiseren van doorgaande leerlijnen op het gebied van educatie- en onderwijsbeleid waarvan taalbeleid onderdeel uitmaakt;
- ondersteuning bieden aan het concreet maken van projectplannen gericht op taal vanuit het veld.

De taak van de ambassadeurs is om binnen de diverse onderwijsvelden de samenwerking en afstemming op het gebied van lezen en schrijven te bevorderen, doorgaande leerlijnen te bewaken en initiatieven voor verdere professionalisering op het gebied van lezen en schrijven aan te moedigen en te ondersteunen (bijvoorbeeld door het stimuleren van het aanvragen van gemeentelijke subsidies voor taalprojecten). Daarnaast hebben de meeste taalambassadeurs zitting in een commissie met een specifiek inhoudelijke opdracht (bijvoorbeeld de commissie voor het ontwikkelen van een format voor het aanvragen van projecten gericht op lezen en schrijven en de commissie voor het opzetten en voorbereiden van een conferentie met en voor het hele onderwijsveld) en nemen zij deel aan andere taal- en leesbevorderingsnetwerken.

Rol bibliotheek:

Vanuit de bibliotheek is ook een taalambassadeur aangesteld. Deze taak wordt vervuld door de domeinspecialist jeugd. Hoofdtak van de taalambassadeurs is het enthousiasmeren, inspireren en stimuleren van het educatie- en onderwijsveld om tijdens de beleidsperiode tot en met 2010 het taalbeleidsplan te implementeren. Specifieke taken van de bibliotheek:

- het belang van taal en het gemeentelijke taalbeleidsplan te promoten in het veld;
- de speerpunten en doelen in het taalbeleidsplan te operationaliseren;
- overzicht hebben van de taalactiviteiten (in hun werkveld), activiteiten bundelen en mensen met elkaar verbinden;
- inhoudelijke deskundigheid inbrengen in hun contacten met het werkveld;
- informatie inwinnen over relevante activiteiten/projecten e.d.;
- landelijke ontwikkelingen op het gebied van taal bij te houden;
- een spilfunctie vervullen richting het werkveld dat de bibliotheek vertegenwoordigd;
- een denktankfunctie vervullen voor taalbeleid;
- (mede) organiseren van een conferentie taalbeleid voor het onderwijsveld;
- netwerken te entameren.

Concrete resultaten van de Taalambassadeursgroep 0-24 jaar:

De taalambassadeurs richten hun aandacht op de inhoud van het (taal)onderwijs zorgen voor de communicatie met het hele onderwijsveld, van docenten tot beleidsmakers. Een steeds groter wordende groep in 's-Hertogenbosch houdt zicht bezig met taal- en taalbeleid.

Dat begint op het consultatiebureau, het kinderdagverblijf en de peuterspeelzaal en gaat door op basisscholen, het voortgezet onderwijs en het middelbaar beroepsonderwijs. Enkele voorbeelden van projecten en activiteiten:

- Conferenties thema taalbeleid met en voor het gehele onderwijsveld. In maart 2009 vond de 3e conferentie plaats die ging over lees-, schrijf- en taalonderwijs.
- Inzet VVE-programma's met speciale aandacht voor taalontwikkeling zoals Piramide en Startblokken. De bibliotheek levert hiervoor collecties prentenboeken en stelt jaarlijks een Voorleespakket samen rondom het Prentenboek van het Jaar voor alle VVE-locaties (0-6 jaar).
- Boekstart, een project waarbij bibliotheek, gemeente en consultatiebureau zijn betrokken. Het doel is om ouders van baby's intensief met boeken en het lezen daarvan in aanraking te brengen door ze actief te binden aan de plaatselijke Openbare Bibliotheek.
- Samen voor lezen, een project waarbij de bibliotheek en het Rodenborch College zijn betrokken.
- VoorleesExpress. Bij allochtone gezinnen uit de wijk De Kruiskamp wordt voorgelezen door 6 enthousiaste voorlezers. Twintig weken lang komen zij bij de gezinnen thuis om aan de kinderen voorlezen. Betrokken instellingen zijn basisschool Joannes, ROC Koning Willem I en de bibliotheek. Het wordt door de bibliotheek mee voorbereid en ondersteund met materiaal en adviezen. Het aantal gezinnen wordt elk half jaar uitgebreid. De bibliotheek zorgt voor collectie, bibliotheekpassen voor de voorlezers. De Voorleesexpressgezinnen worden samen de voorlezer uitgenodigd in de bibliotheek en de kinderen ontvangen daar een eigen bibliotheekpas.

3.2 Start / ontstaan

De Taalambassadeursgroep 0-24 jaar is geïnitieerd door de gemeente 's-Hertogenbosch vanuit het Onderwijsachterstandenbeleid.

Taalbeleid is één van de speerpunten in het onderwijsbeleid 2005-2010. Een speciale projectgroep ontwikkelde in opdracht van de gemeente een taalbeleidsplan. In 2007 verscheen het taalbeleidsplan *De daad bij het woord*, het resultaat van twee jaar samenwerking tussen onderwijsveld, kinderopvang, bibliotheek en gemeente. Dit plan legt de doorgaande lijn vast wat jongeren van een bepaalde leeftijd tenminste moeten kunnen lezen en schrijven om als opgroeiend burger echt mee te doen in de maatschappij. Het geeft ook aan hoe de begeleiders van de jongeren (o.a. leidsters op kinderdagverblijven en docenten op scholen) in de praktijk kunnen helpen om dat basale niveau daadwerkelijk te behalen. Bovendien geeft het aan welke rol de gemeente hierin kan spelen.

Met het vaststellen van het taalbeleid werd de eerste stap gezet. De volgende stap was uitvoering te geven aan de voornemens die zijn afgesproken. De projectgroep taalbeleid deed in het taalbeleidsplan een voorstel voor het instellen van een ambassadeursgroep als waarborg dat de geformuleerde voornemens daadwerkelijk uitgevoerd worden. De gemeente heeft in 2007 bij het vaststellen van het taalbeleidsplan ook de goedkeuring gegeven voor het instellen van de Taalambassadeurswerkgroep.

3.3 Aanpak bibliotheek

Een schets van de aanpak van de bibliotheek aan de hand van [kritische succesfactoren](#) geeft het volgende beeld:

Gestructureerde aanpak taalstimulering en leesbevordering

Op het gebied van onderwijs is de Bossche bibliotheek een actieve partner. Ze is een belangrijke steunpilaar van bijna alle educatieve voorzieningen in de leeftijd 0-13 jaar. Concreet betekent dit dat de bibliotheek vooral vanuit de deelname aan verschillende netwerken een aanpak taalstimulering en leesbevordering heeft.

De bibliotheek is nauw betrokken bij het gemeentelijk taalbeleidsplan, zoals hiervoor wordt beschreven in deze praktijkbeschrijving. In het basisonderwijs is de bibliotheek vooral zichtbaar in de Brede Bossche Scholen (BBS) waar de bibliotheek verantwoordelijk is voor de boekencollectie en de scholing van mediathecarissen. De samenwerking met de BBS en haar partners heeft geresulteerd in het opzetten van enkele pluspakketprojecten. Dit zijn tijdelijke projecten die subsidie krijgen uit het Pluspakket, met de bedoeling om nieuwe initiatieven rond het BBS-speerpunt leesbevordering een kans te geven. De bibliotheek levert in samenwerking met andere partners projecten zoals een cursus interactief voorlezen, het Kinderpersbureau en de Voorleesexpress.

Na het succes dat de bibliotheek binnen de BBS-en heeft bereikt ten aanzien van leesbevordering kiest de bibliotheek in de komende beleidsperiode voor een intensievere samenwerking met het basisonderwijs. Op alle basisscholen zullen schoolbibliotheken worden ingericht en leesconsulenten vanuit de bibliotheek gaan samen met de leescoördinator van de school het leesbevorderingsbeleid vormgeven.

Alle Bossche basisscholen kunnen elk jaar deelnemen aan het leesbevorderingsaanbod Rode Draad van de bibliotheek. In 2008-2009 is de bibliotheek gestart met het organiseren van bijeenkomsten voor leescoördinatoren om onderling ervaringen en expertise uit te wisselen.

Opname in het beleidsplan bibliotheek

Het beleid van de bibliotheek 's-Hertogenbosch is vastgelegd in de Verandervisie 2008. Hierin wordt ook het leesbevorderingsbeleid van de bibliotheek beschreven:

De Bossche bibliotheek is expert op het gebied van leren lezen en leesbevordering en is daarmee automatisch een belangrijke structurele partner van het basisonderwijs. Niet alleen professionele instellingen, maar ook ouders weten de bibliotheek met hun kinderen te vinden. In peuterspeelzalen en met name kinderdagverblijven gaan pedagogisch beleid en educatie geleidelijk een sterkere rol spelen. Zij doen dan ook steeds vaker een beroep op de bibliotheek. De bibliotheek speelt om die reden ook een centrale rol in het gemeentelijk beleidsplan 'Nederlandse taal met beleid'. Je zou kunnen zeggen dat hier een ultieme duurzame functie voor de bibliotheek te vinden is. Lang niet altijd vinden de activiteiten op het gebied van leesbevordering in de fysieke bibliotheek plaats. De activiteiten zijn mede daardoor ook deels onzichtbaar voor het brede publiek. De bibliotheek spreekt in het beleidsplan ook de keuze uit voor de doelgroep kinderen van 0-13 jaar: Ook qua doelgroepen is een meer gerichte actieve inzet gewenst. De bibliotheek legt de nadruk op kinderen in de leeftijdsgroep van 0 tot 13 jaar. Concreet betekent dat bijvoorbeeld dat de bibliotheek nog meer aansluiting gaat zoeken binnen het onderwijs. Kinderen hoeven niet meer naar de bibliotheek toe te komen, die komt naar hen toe. Directie en Raad van Toezicht hebben goedkeuring gegeven aan de plannen om het aantal wijkbibliotheken terug te brengen maar tegelijkertijd op alle basisscholen een schoolbibliotheek te plaatsen. Deze grootscheepse operatie is in 2009 van start gegaan met een pilot op een basisschool. In november 2009 beslist de gemeenteraad over het budget en start de projectperiode 1 januari 2010 tot 31 december 2013 waarin 43 schoolbibliotheken en 7 buurtbibliotheken gerealiseerd zullen worden.

Bibliotheek in beeld bij gemeente en andere partners

Met de oprichting van verschillende Brede Bossche Scholen (BBS) kreeg de bibliotheek 's-Hertogenbosch een rol in het Onderwijs Achterstandenbeleid. Er werd in 1998 een convenant gesloten tussen de Brede Bossche Scholen, de gemeente en andere partners zoals de bibliotheek. De bibliotheek kreeg de opdracht om binnen elke BBS de collecties van de schoolbibliotheek samen te stellen en te zorgen voor scholing van de mediathecarissen.

Door deze rol was de bibliotheek goed in beeld bij gemeente en de andere partners binnen de BBS. Als vanzelfsprekend werd de bibliotheek in 2005 gevraagd om deel te nemen aan de projectgroep Taalbeleid voor de ontwikkeling van een lokaal taalbeleidsplan.

Relatie met de Lokale Educatieve Agenda

De gemeente 's-Hertogenbosch spreekt niet van een de Lokale Educatieve Agenda. In haar onderwijsbeleid staat het taalbeleid wel hoog op de agenda. De gemeente voert binnen dit taalbeleid de regie en zorgt met name door het coördineren van de Taalambassadeursgroep voor samenhang in het gehele onderwijsveld.

Financiering taalstimulering en leesbevordering

De gemeente heeft voor de beleidsperiode 2005-2010 jaarlijks een bedrag van € 100.000 gereserveerd voor integraal taalbeleid. De gezamenlijke samenwerkingsverbanden VVE, PO en VO kunnen projectplannen indienen bij de Taalambassadeursgroep. Het dagelijks bestuur toetst de verschillende projectplannen en de gemeente beslist uiteindelijk over de toekenning van de gelden.

De scholen en andere instellingen die samenwerken in de Taalambassadeursgroep en in de verschillende subnetwerken zijn zelf (inhoudelijk en financieel) verantwoordelijk voor het faciliteren van netwerken en het uitvoeren van projectplannen met een structureel karakter.

Rollen en competenties bibliotheekmedewerkers

Functie	Rol / niveau	Extern	Intern
Bibliotheekdirecteur	Strategisch	Gemeentelijke overleggen: brengt het verhaal van leesbevordering onder de aandacht.	MT Overleg met beleidsmedewerker jeugdbibliotheekwerk.
Beleidsmedewerker jeugdbibliotheekwerk 0 - 13 jarigen	Strategisch / beleidsmatig /coördinatie	Neemt deel aan het netwerk Taalambassadeurs	MT Overleg met jeugdspecialisten van de vestigingen. Overleg met leesconsulenten. Rapportage in interne nieuwsbrief bibliotheek
Jeugdspecialisten in de bibliotheekvestigingen, Leesconsulenten schoolbibliotheken	Uitvoerend	Overleg met scholen en peuterspeelzalen.	Overleg jeugdspecialisten Overleg leesconsulenten

Tijdsinvestering bibliotheek

De tijdsinvestering voor de bibliotheek aan het leesbevorderingsnetwerk bedraagt circa tien dagen. De tien dagen zijn nodig voor het voorbereiden van en deelnemen aan de Taalambassadeursgroep, het informeren en enthousiasmeren van het onderwijsveld, het schrijven van projectplannen, het begeleiden van de (onderwijs) instellingen bij de implementatie van de plannen en het organiseren van de jaarlijkse taalconferenties.

Een extra tijdsinvestering zal nodig zijn in 2010 wanneer de bibliotheek een intern trainingstraject start waarbij de leesconsulenten getraind worden zodat de adviesrol binnen de scholen (bij de ontwikkeling van schoolleesplannen) professioneel uitgevoerd kan worden.

3.4 Toekomst

De Verandervisie van de bibliotheek 's-Hertogenbosch is ingezet. Het proces van het plaatsen van een schoolbibliotheek op alle basisscholen staat in de steigers en in 2009 wordt de eerste pilot op Basisschool De Springplank uitgevoerd. De bibliotheek wil met het aanstellen van leesconsulenten ook fysiek aanwezig zijn in de scholen. Een leesconsulent gaat het team van de basisschool adviseren over het leesbevorderingsbeleid en zal ook in de uitvoering hiervan betrokken zijn.

De bibliotheek is gestart met het organiseren van bijeenkomsten voor leescoördinatoren om onderling ervaringen en expertise uit te wisselen. De ambitie is om deze bijeenkomsten uit te bouwen naar een leesbevorderingsnetwerk waarin alle basisscholen vertegenwoordigd zijn. De bibliotheek wil graag hieraan leiding geven en ook zorgen voor inhoudelijke inbreng, bijvoorbeeld door het organiseren van een cursus voor leescoördinatoren van basisscholen zodat zij gestimuleerd worden tot het schrijven van schoolleesplannen.

Interviewscript praktijkbeschrijvingen van leesbevorderingsnetwerken

© Cubiss 2009

Leeswijzer script:

Dit script is bedoeld als leidraad voor de interviewer en wordt niet als zodanig direct aan de respondent voorgelegd. In dit script staan de hoofdvragen steeds genummerd en vetgedrukt. Tussen haakjes staan suggesties voor vragen die dieper ingaan op de hoofdvraag. Deze zijn alleen relevant indien de gewenste informatie niet al spontaan door de geïnterviewde wordt gegeven.

Hoofdvraag:

Wat is de aanpak die de bibliotheek heeft gehanteerd om te komen tot een lokaal leesbevorderingsnetwerk.

Doel: samenstellen van een modelmatige praktijkbeschrijving van leesbevorderingsnetwerken.

Vorbereiding:

- Verslag eerder interview over leesbevorderingsnetwerken.
- Brochure Het plezier in lezen staat voorop (Kunst van Lezen)
- Brochure Bibliotheken aan de LEA-tafel
- Rapportage Onderzoek lokale leesbevorderingsnetwerken in Noord-Brabant.
- Randvoorwaarden bij Faciliteren door bibliotheken van taalpilotscholen.

ALGEMEEN

1. **Benoem het leesbevorderingsnetwerk dat in aanmerking komt voor de modelmatige praktijkbeschrijving.**
Wat is de naam van het netwerk? Op welke leeftijdsgroepen richt het zich?
(In de praktijk zijn meerdere leesbevorderingsnetwerken opgezet waarbij de bibliotheek betrokken is. Is het alleen een leesbevorderingsnetwerk of een taalnetwerk of anders?).
Voor de praktijkbeschrijving wordt de volgende definitie aangehouden: "Een leesbevorderingsnetwerk is een platform waarin de bibliotheek, de gemeente, de kinderopvang, scholen en alle andere instellingen die te maken hebben met (lees)ontwikkeling van kinderen (0-18 jarigen), samenwerken om het lezen structureel te stimuleren.
2. **Wie zitten er in het netwerk en wat is hun rol?**
  - o bibliotheek
  - o kinderopvanginstelling
  - o peuterspeelzalen
  - o welzijnswerk
  - o basisscholen
  - o scholen VO
  - o gemeenteambtenaar onderwijs / cultuur
  - o wethouder onderwijs / cultuur
  - o GGD
  - o anders nl:

3. Hoe lang is het netwerk actief?
(Hoe lang is de bibliotheek hierin al vertegenwoordigd?)

ONTSTAAN VAN HET LEESBEVORDERINGSNETWERK. HOE IS DE BIBLIOTHEEK DESTIJD BETROKKEN BIJ HET LEESBEVORDERINGSNETWERK?

4. Hoe is het leesbevorderingsnetwerk ontstaan?
Ontstaan vanuit de LEA? Relatie met de LEA?
Ontstaan vanuit Onderwijs Achterstanden Beleid (na augustus 2006)?
Wie nam het initiatief?
- o opdracht gemeente aan bibliotheek om leesbevorderingsnetwerk op te zetten?
  - o opdracht gemeente aan andere organisatie om een leesbevorderingsnetwerk/taalnetwerk op te zetten?
  - o bibliotheek is betrokken bij de eerste opzet maar was geen opdrachtnemer
  - o bibliotheek heeft zich later aangesloten bij een

Hoe is de start geweest van het leesbevorderingsnetwerk?
(startbijeenkomst met instellingen? Waar? Wie was voorzitter?)

Is er een rol van de gemeente in het leesbevorderingsnetwerk?

- gemeente verantwoordelijk voor jongerenbeleid (0-23 jr)
- ketenpartner, opdrachtgever, financier, toezichthouder, kennispartner, beleidsmaker. In de rol van ketenregisseur kunnen ze organisaties en budgetten aan elkaar koppelen om tot optimale inzet en resultaten op het terrein van leesbevordering te komen.
- formaliseren netwerk door bibliotheek een opdracht te geven voor het vormen en coördineren van een netwerk. Deze opdracht is onderdeel van het contract tussen bibliotheek en gemeente.

AANPAK BIBLIOTHEEK

5. Hoe is de bibliotheek gestart?
(Is in het meerjarenbeleidsplan vastgelegd hoe, in welke mate en in welk tempo aan het leesbevorderingsnetwerk gewerkt wordt? Is leesbevordering binnen de bibliotheek omschreven en vastgelegd in het beleid? Wie was initiatiefnemer en uitvoerder? Wie had contact met de gemeente? Denk aan directie, manager, specialist jeugd)

Zo wordt u LEA-partner (zie brochure Bibliotheken aan de LEA-tafel)

Stap 1:

- o Gemeente heeft een LEA
- o Gemeente heeft geen LEA

Stap 2: indien LEA; Analyse maken

- o analyse van de bijdrage bibliotheek aan de beleidsthema's
- o analyse van sterke en zwakke kanten mbt producten en diensten op LEA gebied.
- o kansen en bedreigingen vanuit lokale en regionale overheden
- o inschatting toekomstige samenwerkingspartners
- o begroting van de kosten en de wijze van financiering

Stap 3:

- o Bibliotheek in beeld brengen bij partners

Stap 4:

- o Positief beoordeeld worden. Hoe kan samenwerking met partners eruit zien?

Stap 5:

- o Partner worden. Contract vastleggen met gemeente en andere partners

Stap 6:

- o Inbedding in eigen organisatie

Stap 7:

- o deelname als LEA-partner

6. Rol van de bibliotheek?

- o nam initiatief voor de oprichting van een leesbevorderingsnetwerk door met een goed beargumenteerd voorstel te komen.
- o Geeft leiding aan het gemeentelijke leesbevorderingsnetwerk = netwerkcoördinator
- o Levert de voorzitter (de netwerkcoördinator)
- o Organiseert de bijeenkomsten en is verantwoordelijk voor het opstellen van het gemeentelijk leesbevorderingsplan. Dit is de basis voor het gemeentelijke leesbevorderingsbeleid.
- o ontwikkelt het leesbevorderingsbeleid, schrijft beleidsplan
- o heeft overleg met de gemeente over het leesbevorderingsnetwerk

Aantal bijeenkomsten per jaar?

Tijdsinvestering door bibliotheek op jaarbasis? Ca drie werkdagen?

HET LEESBEVORDERINGSNETWERK IN DE PRAKTIJK

7. Hoe vaak komt het netwerk bij elkaar?

8. Welke thema's komen aan de orde

(o.a. LEA-thema's; zie ook brochure Bibliotheken aan de LEA-tafel)

- o ondersteuning VVE
- o voorkoming en bestrijding taalachterstanden / taalstimulering
- o samenwerking brede scholen
- o verzorgen cultuureducatie
- o informatiebemiddeling in de zorg
- o mediawijsheid
- o taalpilots (Kunst van lezen)

9. Hoe is de aansluiting bij de praktijk van de peuterspeelzalen, scholen?

(Vraaggericht werken? Zijn er schoolleesplannen in beeld gebracht?)

10. Benoem de voordelen van een leesbevorderingsnetwerk

11. Wat is er al concreet gerealiseerd met het leesbevorderingsnetwerk?

12. Tijdsinvestering in leesbevorderingsnetwerk (in dagen)

- o bibliotheek
- o andere deelnemers

13. Hoe is intern (binnen de bibliotheek) de communicatie geregeld over het leesbevorderingsnetwerk (overleg management en domeinspecialisten; overleg met frontoffice)
14. Financiering (van het netwerk, van bibliotheekbeleid, activiteiten).

INBEDDING LEESBEVORDERINGSNETWERK IN GEMEENTELIJK BELEID

15. Afspraken tussen gemeente en bibliotheek:
  - o gemeente is opdrachtgever
  - o gemeente formuleert de prestaties die ze van de bibliotheek verwacht. Hierbij gaat het om de vraag: wat wil de gemeente bereikt hebben in termen van percentagebereik en meting toename taalvaardigheid.
  - o de gemeente betreft bij de opdrachtverlening een analyse van vraag en aanbod
  - o de bibliotheek geeft aan de hand van budget, formatie en middelen aan op welke manier en tegen welke prijs zij de opdracht van de gemeente denkt uit te voeren.
  - o gemeente en bibliotheken spreken af welke rol de gemeente vervult, niet alleen naar de bibliotheek, maar ook naar de partners waarmee de bibliotheek samenwerkt. Ook wordt afgesproken dat de bibliotheek trekker van het leesbevorderingsnetwerk zal zijn.
  - o Gemeente en bibliotheek leggen de afspraken vast in een uitvoeringsovereenkomst = gemeentelijk leesbevorderingsplan.
  - o De bibliotheek zorgt voor een adequate uitvoering van wat is overeengekomen.
16. Communicatie gemeente en bibliotheek.
(Werkbezoek? Leesbevorderingsbeleid structureel agendapunt in het periodiek bestuurlijk- en ambtelijk overleg tussen de bibliotheek en de gemeente?
Met verantwoordelijke bibliotheekambtenaar of met afdeling onderwijs?
Bijvoorbeeld realiseren van de mogelijkheden en kansen en ingaan op de vraag waar de financiële middelen voor een opdracht aan de bibliotheek gevonden worden)